

РОЗВІДКОВІ РОБОТИ В МЕЖИРІЧЧІ ВИШНІ І РАКОВА НА ПРИКАРПАТТІ

У 2006 р. продовжено пошук археологічних пам'яток на території, що обмежена трьома річками: із заходу – р. Вишнею (права притока Сяну), з півдня – Дністром, зі сходу – Щирцем (ліва притока Дністра).

Впродовж весни і осені 2006 р. проведено дослідження в межиріччі Вишні і верхньої течії Ракова (права притока Вишні), яке охоплює північно-східну ділянку Сянсько-Дністровської височини Передкарпаття. Для цього терену притаманна розчленована горбиста й хвиляста денудаційно-акумулятивна поверхня. Обстежувалася територія в районі сіл Бар, Милятин, Путятичі та Добряни Городоцького району Львівської області. Одночасно завершено дослідження північно-східної околиці с. Довгомостиська та північно-східної околиці с. Кути Мостиського району Львівської області¹. Розпочато обстеження чергового відтинку р. Вишні в межах села Заріччя².

В загальному розвідковими роботами у 2006 р. охоплено поверхню площею біля 16 кв. км, де виявлено 34 археологічні пам'ятки, переважна більшість з яких – це різночасові, багаточасові поселення епохи раннього неоліту – нової доби. Писемні джерела інформують про існування на обстежуваній ділянці лише одного населеного пункту – села Добряни, яке вперше згадується під 1437 р. [Історія міст..., 1968, с. 258].

Бар I (2006). Знаходиться у центрі села, на відстані біля 200 м на схід від колишнього костелу, будівля якого у післявоєнний період передана громаді Української Православної Церкви (рис. 1, 1). Займає мисоподібне підвищення, що здіймається над заплавою лівого берега р. Раків. Біля підосви мису русло річки має дугоподібний вигин. Територія поселення зайнята житловою забудовою та присадибними городами, серед інших: Марко Ірини Антонівни, Мудрої Софії, Бартківської Мотронії. Зібрано численний речовий матеріал культури лійчастого посуду (рис. 2, Б, 1–5), римської доби, XIV–XV ст., XVI–XVII ст.

Бар II (2006). Знаходиться на південно-західній окраїні села, на відстані біля 100 м на південний захід (через дорогу) від колишнього костелу (тепер це православна церква). Розташоване на пагорбі між двома потічками – лівими притоками р. Раків (рис. 1, 2). Пагорб, якому притаманна хвиляста поверхня, із західної сторони лагідно здіймається над широкою заплавною долиною, утвореною згаданими потічками. Територія поселення зайнята житловою забудовою та присадибними городами, в тому числі Чайковської Ганни Федорівни. Зібрано численний матеріал межановіцької культури, римської доби, XVI–XVII ст.

Бар III (2006). Знаходиться на південній окраїні села, відразу за житловою забудовою, в урочищі Ставицько (рис. 1, 3). Займає розлогий пагорб площею приблизно 600×250 м лівого берега р. Раків. Територія поселення розорана під поле (тепер передане в оренду). Зі слів Марка Ігора Михайловича, він у 1968 р. чи 1969 р. (під час оранки трактором колгоспного поля) знайшов на цьому пагорбі крем'яну сокирку. Зібрано численний речовий матеріал (більшість з якого зафіксована на вершині та східному схилі пагорба) культури лійчастого посуду, гальштатського періоду, XII–XIII ст., XVII ст.

Бар IV (2006). Знаходиться на північно-західній окраїні села. Розташоване на незначному підвищенні правого берега безіменного потічка – лівої притоки р. Раків (рис. 1, 4). Територія поселення зайнята житловою забудовою та присадибними городами. Неподалік від

¹ Нумерація пам'яток, виявлених в околицях сіл. Довгомостиська і Кути, подана в контексті загального реєстру пам'яток, відкритих на окресленій території [Гупало, Булик, 2006, с. 247–251].

² У дослідженнях брали участь старший лаборант Археологічного музею Інституту українознавства НАН України Л. Чернописька та науковий співробітник Львівської картинної галереї Є. Діденко.

крайньої хати (ліворуч від сільської дороги, що веде до шосе Львів-Шегіні), в межах пам'ятки, знаходиться могилка з часів I Світової війни. На поверхні 100×50 м зібрано речовий матеріал пшеворської культури (рис. 3, В, 1–2), XVI–XVII ст. (рис. 3, В, 3–4).

Бар V (2006). Знаходиться на західній околиці села. Розташоване на низькому пологому правому березі безіменного потічка, поряд з ділянкою, відведеною під рибне господарство (рис. 1, 5). На приватному городі площею 50×20 м зібрано нечисленний керамічний матеріал пшеворської культури та XVI–XVII ст. (рис. 3, А, 1–2).

Бар VI (2006). Знаходиться на південно-східній околиці села відразу за житловою забудовою, в урочищі Ставицько. Займає розлогий пагорб площею приблизно 600×250 м правого берега р. Раків (рис. 1, 6). Територія поселення відведена під приватні городи. Зібрано численний речовий матеріал культури лійчастого посуду (рис. 3, Б, 1), межановицької культури (рис. 3, Б, 2), римської доби (рис. 3, Б, 4–5), XI ст. (рис. 3, Б, 3, 6–11), XII–XIII ст., XVI ст.

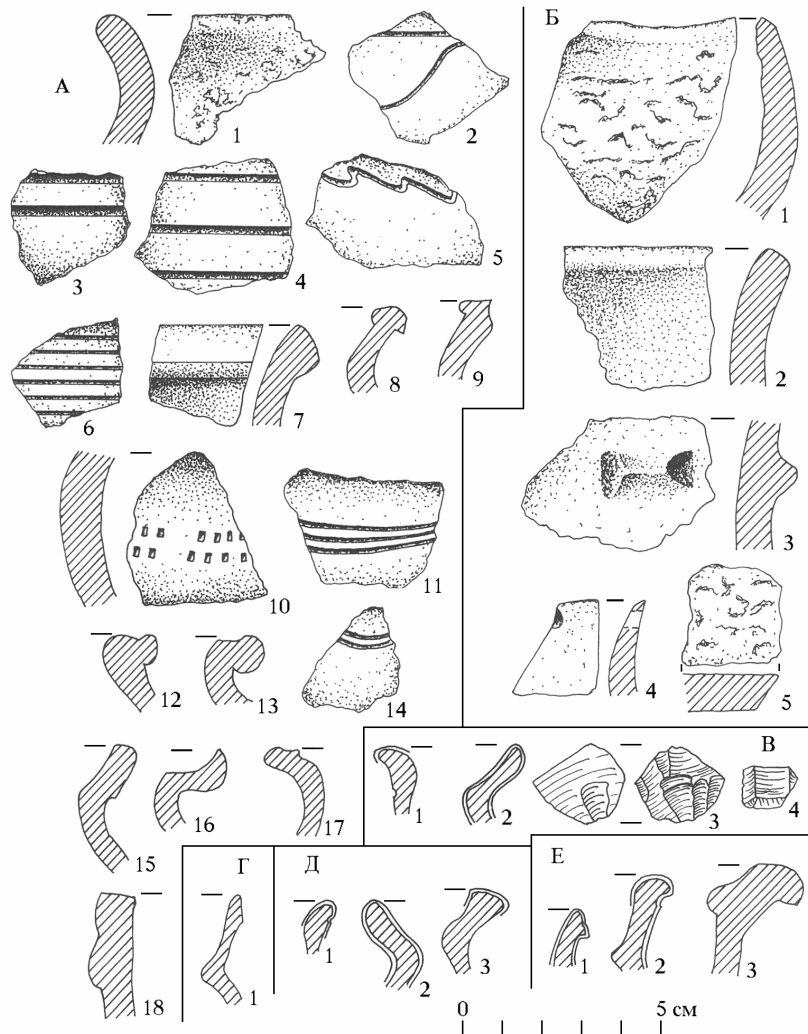

Рис. 1. Речовий матеріал з пам'яток: А – Довгомостиська XII; Б – Бар I; В – Милятин II; Г – Пуятячі II; Д – Милятин III; Е – Пуятячі I

Fig. 1. Finds from sites: А – Dovhomostys'ka XII; Б – Bar I; В – Mylatyn II; Г – Putiatychi II; Д – Mylatyn III; Е – Putiatychi I

Добр'яни I (2006). Знаходиться на північно-західній околиці села, в урочищі П'ялюхи. Розташоване на першій надзаплавній терасі лівого берега р. Раків (рис. 1, 7). Займає північні схили пагорба, що тягнеться вздовж русла річки, від західного краю села до новозбудованої мурованої церкви. Територія пам'ятки зайнята приватними садибами і городами. На площі 1000×100 м зібрано численні уламки гончарної кераміки другої половини XIII–XIV ст. (рис. 4, 1–7), XIV–XV ст. (рис. 4, 8–18), XV–XVI ст. (рис. 4, 19–25), кінця XVI–XVII ст. (рис. 4, 26–30).

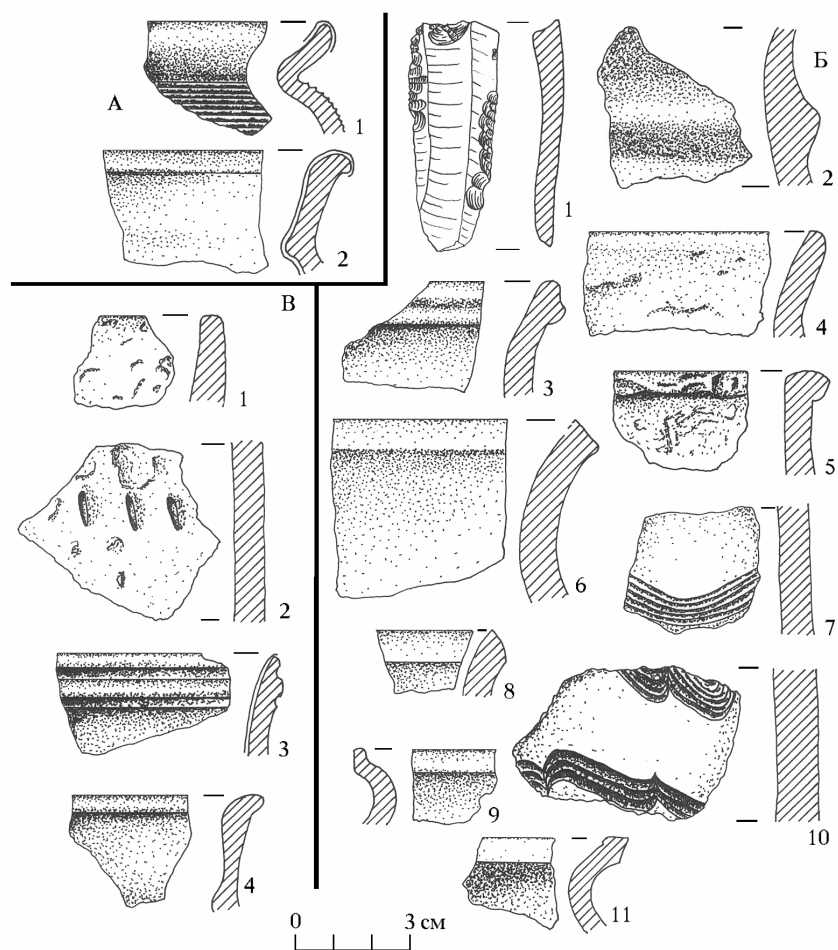

Рис. 2. Речовий матеріал з пам'яток: А – Бар V; Б – Бар VI; В – Бар IV
 Fig. 2. Finds from sites: A – Bar V; Б – Bar VI; В – Bar IV

Добряни II (2006). Знаходиться на північно-східній околиці села, в урочищі Качмарі. Розташоване на другій надзаплавній терасі лівого берега р. Раків (рис. 1, 8). Займає північні схили пагорба, що тягнеться від східного краю села до новозбудованої кам'яної православної церкви. Територія пам'ятки зайнята приватними садибами та городами. На площі 500×100 м зібрано численні уламки кераміки XVI – першої половини XVII ст.

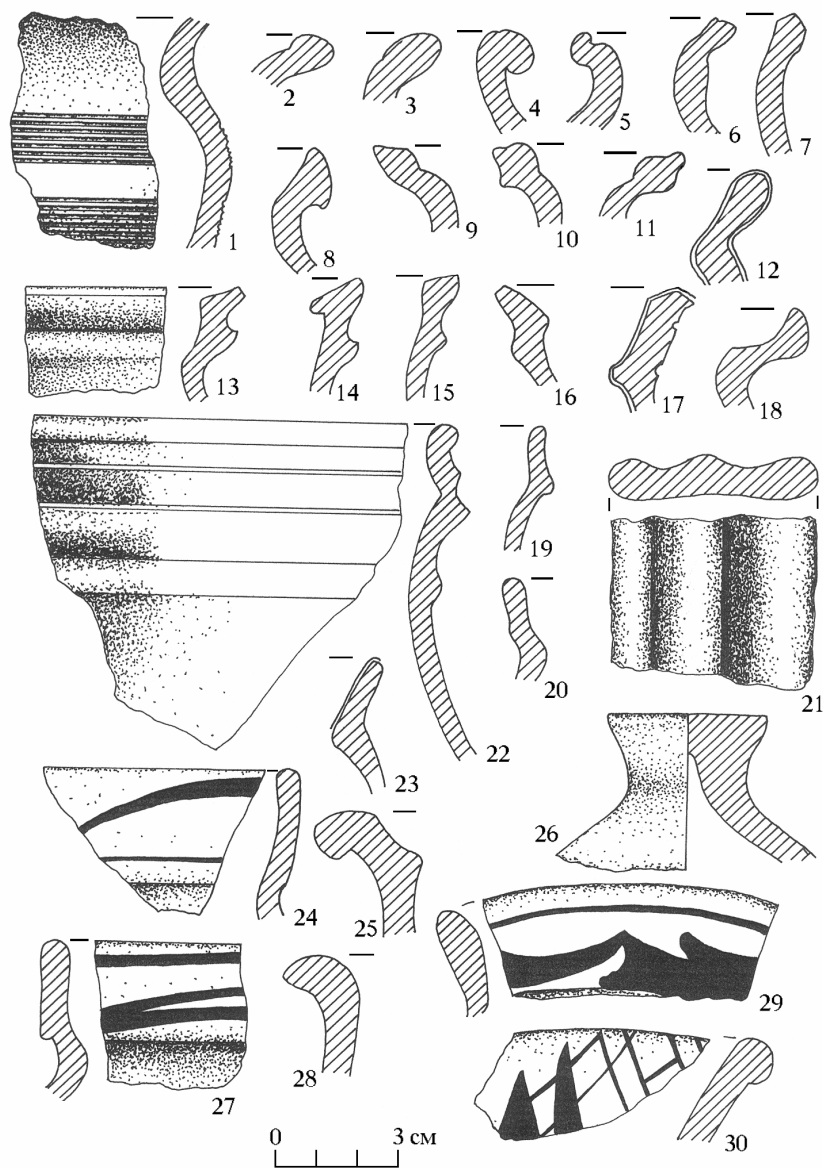

Рис. 3. Речовий матеріал з пам'ятки Добряни I
Fig. 3. Finds from site Dobriany I

Добряни III (2006). Знаходиться на території хутора Добряни, розташованого на відстані біля 300 м на північний схід від с. Добряни.

На відстані біля 120 м на схід від дороги, яка йде у напрямку Добряни-Вовчухи-Городок, виявлено курган (рис. 1, 9). Пам'ятка розташована на низькому лівому березі р. Раків, біля підніжжя першої надзаплавної тераси. Курган знаходиться на приватному присадибному

городі. Кургану притаманна чітка півсферична форма насипу, який виносить у діаметрі приблизно 10–15 м, а в висоту понад 3 м (фото 1).

Добряни IV (2006). Знаходиться на території хутора Добряни, на відстані біля 300 м на північний схід від с. Добряни. Розташоване на північних стрімких схилах другої надзаплавної тераси лівого берега р. Раків (рис. 1, 10).

В межах житлової забудови, на площі 120×250 м, зібрано нечисленні уламки гончарного посуду XVI–XVII ст.

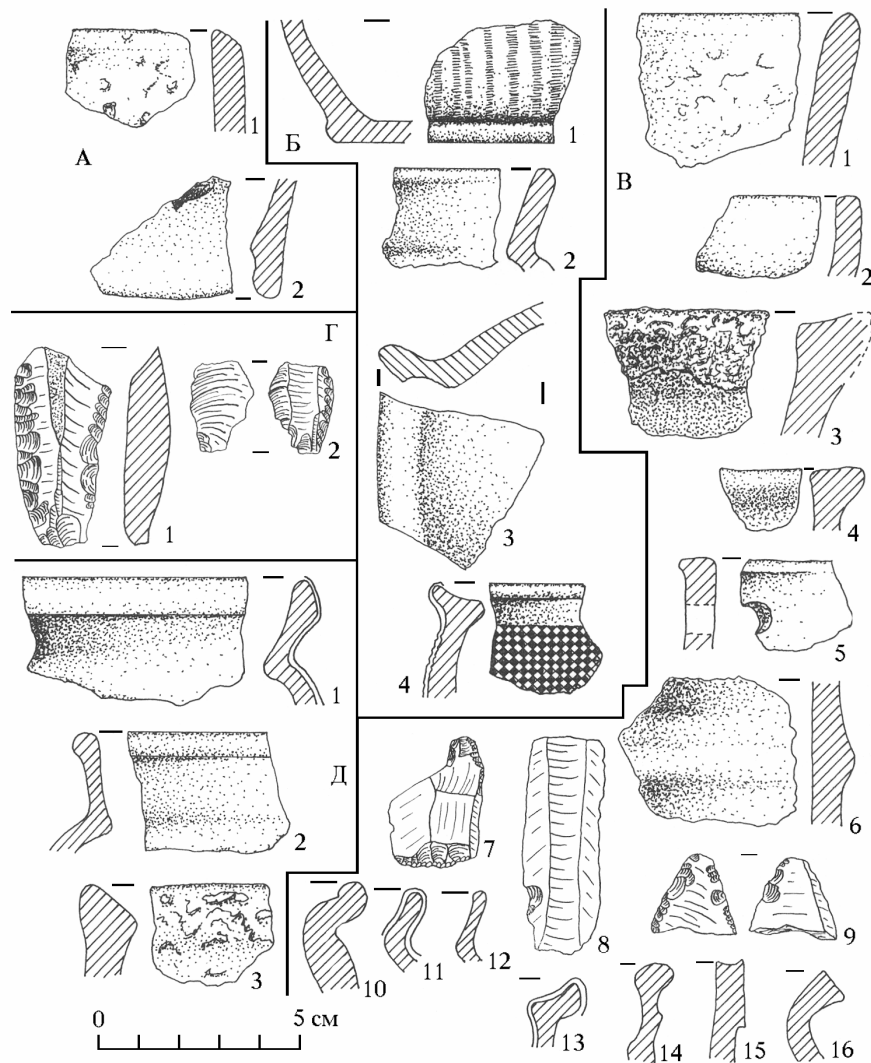

Рис. 4. Речовий матеріал з пам'яток: А – Кути VI; Б – Довгомостиська X; В – Довгомостиська XI; Г – Заріччя I; Д – Заріччя II

Fig. 4. Finds from sites: A – Kuty VI; Б – Dovhomostys'ka X; В – Dovhomostys'ka XI; Г – Zarichia I; Д – Zarichia II

Добряни V (2006). Знаходиться на відстані біля 700 м на південний захід від села Добряни і біля 250 м на південний схід від дороги, що веде у напрямку Пуятичі-Добряни (рис. 1, 11).

Розташоване на західних пологих схилах розлогого пагорба з пласкою вершиною. Пагорб здіймається на висоту 279,0 м н. р. м. над широкою заплавою безіменної річки – лівої притоки р. Раків. Поселення займає першу та другу надзаплавні тераси (висотою 245–250 м н. р. м.) правого берега річки. На розораній площі приватних полів зібрано крем'яний пластинчастий відщеп та уламки горщиків культури лійчастого посуду, керамічний матеріал межановіцької культури, XII–XIII ст., друга половина XVI – поч. XVII ст.

Добряни VI (2006). Знаходиться на відстані біля 500 м на південний захід від села (рис. 1, 12). Розташоване на південних схилах пагорба з пласкою вершиною на кульмінації (279,0 м н. р. м.). Зібрано: крем'яні пластинчасті відщепи, уламки ліпного начиння культури лійчастого посуду, кружальну кераміку XVI – XVII ст.

Добряни VII (2006). Знаходиться на відстані біля 300 м на південний захід від села. Розташоване вздовж вузького ярочка на північних схилах пагорба з кульмінацією вершини на висоті 286,5 м н. р. м (рис. 1, 13). Зібрано нечисленні уламки гончарних посудин другої половини XVI – XVII ст.

Добряни VIII (2006). Знаходиться на відстані біля 1,3 км на південний захід від села. Розташоване на південних схилах розлогого пагорба з кульмінацією вершини на висоті 286,5 м н. р. м (рис. 1, 14). Займає першу та другу надзаплавні тераси, які у вигляді мису лагідно здіймаються на висоту 245–250 м н. р. м. над широкою заплавою при злитті двох безіменних річок. Виявлено уламок кам'яної ножеподібної пластинки та дрібні уламки начиння культури лійчастого посуду, кружальну кераміку XVI – поч. XVII ст.

Добряни IX (2006). Знаходиться на відстані біля 300 м на південний схід від хутора Добряни (рис. 1, 15). Розташоване на пологих схилах першої надзаплавної тераси лівого берега р. Раків. Зібрано нечисленний речовий матеріал I–II ст., XII–XIII ст., кінця XVI – першої половини XVII ст.

Довгомостиська X (2006). Знаходиться на північній околиці села. Розташоване поблизу хуторів, на відстані біля 350 м на південь від шосе Львів-Шегіні і 750 м на схід від дороги, що веде від шосе до села (рис. 1, 16). Займає пагорб, що незначно підвищується над заплавою правого берега безіменної лівої притоки р. Вишні. На площі 350×50 м зібрано численний речовий матеріал римської доби; XV–XVII ст. (рис. 5, Б, 1–4).

Довгомостиська XI (2006). Знаходиться на північно-східній околиці села на відстані біля 250 м на схід від церкви і через дорогу від сільського цвинтаря. Розташоване на пагорбі та прилеглому до нього підвищенні, що здіймаються над заплавою лівого берега потічка (рис. 1, 17). Територія поселення зайнята приватними городами. На поверхні 500×100 м зібрано численний матеріал культури лійчастого посуду (рис. 5, В, 1–2, 5, 7–9), шнурової культури, тшцінецької культури (рис. 5, В, 3–4, 6), гальштатського періоду, XII–XIII ст. (рис. 5, В, 10), XV–XVII ст. (рис. 5, В, 11–16).

Довгомостиська XII (2006). Знаходиться на південно-західній околиці села в урочищі Пасіківка. Розташоване на пагорбі, що тягнеться по осі північ-південь вздовж широкої заплави лівого берега безіменного потічка аж до його впадіння у річку, русло якої розширене під сільський став (рис. 1, 18). Численний речовий матеріал зібрано на східному схилі пагорба на поверхні 250×100 м: культура лійчастого посуду (рис. 2, А, 1), XI–XII ст. (рис. 2, А, 2–14, 17), XV–XVII ст. (рис. 2, А, 15–16, 18).

Заріччя I (2006). Знаходиться на відстані 250 м на північний схід від села, праворуч від польової дороги, яка пролягає у напрямку с. Кути (рис. 1, 19). Розташоване на високому пагорбі, на західних схилах якого зібрано дрібні фрагменти ліпного посуду та крем'яні артефакти культури лійчастого посуду (рис. 5, Г, 1–2).

Заріччя II (2006). Знаходиться на північно-східній окраїні села, на відстані 50 м на схід від польової дороги, яка пролягає у напрямку с. Кути. Розташоване на першій надзаплавній терасі правого берега р. Вишні (рис. 1, 20). Територія пам'ятки зайнята житловою забудовою та

присадибними ділянками. На поверхні площею 100×50 м зібрано нечисленний речовий матеріал тшцінецької культури (рис. 5, Д, 3), XII–XIII ст., XV–XVII ст. (рис. 5, Д, 1–2).

Кути V (2006). Знаходиться на відстані біля 100 м на північний схід від житлової забудови на правому березі р. Вишня (рис. 1, 21). Розташоване на високому пагорбі, що тягнеться східніше і вздовж польової дороги, яка пролягає у напрямку до Судової Вишні. Зібрано нечисленні фрагменти кераміки епохи ранньої бронзи, XV–XVI ст.

Кути VI (2006). Знаходиться на східній окраїні села, де за межами житлової забудови прокладена ґрунтова дорога у напрямку до села Заріччя (рис. 1, 22). У місці, де дорога має коліно подібний вигин, на схід від неї тягнеться пагорб, на західних пологіх схилах якого зібрано нечисленний керамічний матеріал доби неоліту (рис. 5, А, 1), XV–XVII ст. (рис. 5, А, 2).

Милятин I (2006). Знаходиться на північній околиці села в урочищі Горб. Розташоване на пологіх схилах першої надзаплавної тераси правого берега потічка, на відстані біля 100 м на північ від католицького костелу св. Анни (рис. 1, 23). Територія пам'ятки зайнята житловою забудовою та присадибними ділянками по вулиці Лісовій (в тому числі Галахи Ірини Іванівни). Зібрано численний керамічний матеріал пшеворської культури (I–II ст.), XII–XIII ст., XIV–XV ст., XVI–XVII ст.

Милятин II (2006). Знаходиться на західній околиці села, в урочищі Звірівка. Розташоване на захід від православної церкви св. Дмитра, на пласкій вершині розлогого пагорба, який високо здіймається над широкою заплавою (перетвореною частково у рибний став) правого берега безіменного потічка (рис. 1, 24). На площі 200×350 м (зайнятій приватнимигородами) зібрано нечисленні уламки ранньонеолітичної кераміки (рис. 2, В, 3–4), а також фрагменти посуду XIV–XV ст., XVI–XVII ст. (рис. 2, В, 1–2).

Милятин III (2006). Знаходиться на південно-східній окраїні села, в урочищі Саматарія (рис. 1, 25). Розташоване на пологіх схилах пагорба, що здіймається над вузькою заплавою лівого берега потічка. На поверхні площею 450×100 м (зайнятій приватнимигородами, в тому числі Гасюк Марії) зібрано речовий матеріал культури лійчастого посуду, I–II ст., XIV–XV ст., XVI – першої половини XVII ст. (рис. 2, Д, 1–3).

Путятичі I (2006). Знаходиться на північній окраїні села, на північ від церкви (рис. 1, 26). Розташоване на високому пагорбі, що здіймається над широкою заплавою потічка. Зібрано нечисленні фрагменти кераміки культури лійчастого посуду, XIV–XV ст., XVI–XVII ст. (рис. 2, Е, 1–3).

Путятичі II (2006). Знаходиться на північно-західній окраїні села, в урочищі Хутір (рис. 1, 27). Розташоване на першій надзаплавній терасі правого берега потічка. Зібрано нечисленні уламки посуду XVII ст. (рис. 2, Г, 1).

Путятичі III (2006). Знаходиться на відстані біля 500 м на південний захід від села. Розташоване на південно-західних схилах горбистого мисоподібного підвищення, яке з заходу, півдня і сходу оточене широкими заплавами безіменних річок (рис. 1, 28). Пам'ятка займає другу надзаплавну терасу лівого берега річки. На площі 250×350 м зібрано нечисленні дуже дрібні уламки начиння культури лійчастого посуду, кружальну кераміку черняхівської культури та кінця XVI – поч. XVII ст.

Путятичі IV (2006). Знаходиться на відстані біля 1 км на південний захід від села (рис. 1, 29). Розташоване на південно-західних схилах горбистого мисоподібного підвищення, оточеного з трьох сторін безіменними річками. Займає другу надзаплавну терасу лівого берега річки. Більша частина цього підвищення задернована. На незначних розораних ділянках зібрано нечисленні дрібні уламки кружального посуду XVI ст.

Путятичі V (2006). Знаходиться на південно-східній околиці села. Розташоване на пологіх східних схилах горбистого мисоподібного підвищення (з кульмінацією на висоті 270, 5 м н.р.м), оточеного з трьох сторін безіменними річками (рис. 1, 30). Займає першу надзаплавну терасу над широкою заплавою лівого берега річки. В межах присадибних ділянок та полів зібрано фрагменти кераміки I–II ст., XIV–XV ст., друга половина XVI–XVII ст.

Халупки I (2006). Знаходиться на західній околиці села, за ділянкою колгоспного саду (рис. 1, 31). Розташоване на південних стрімких схилах розлогого пагорба з пласкою вершиною

на висоті 254,8 м н. р. м. Займає першу надзаплавну терасу правого берега р. Раків. Більша частина пагорба – задернована. На незначних розораних ділянках приватних городів зібрано нечисленні уламки начиння культури лійчастого посуду, I–II ст., XII–XIII ст., XVI–XVII ст.

Халупки II (2006). Знаходиться на території села. Розташоване на пологих схилах першої надзаплавної тераси правого берега р. Раків (рис. 1, 32). В межах житлової забудови зібрано дрібні уламки ліпної праісторичної кераміки та фрагменти горщиків XVI–XVII ст.

Халупки III (2006). Знаходиться на північній окраїні села, в межах колгоспного двору та приватних городів (рис. 1, 33). Розташоване на другій надзаплавній терасі правого берега безіменного потічка, правої притоки р. Раків. Займає пласку вершину пагорба висотою 250 м н. р. м., що здіймається при впадінні безіменного потічка у р. Раків. Зібрано незначну кількість дрібних уламків кераміки культури лійчастого посуду, I–II ст., XVII ст.

Халупки IV (2006). Знаходиться на відстані 250 м на північний схід від села, в урочищі На вітраку (рис. 1, 34). Розташоване на вершині пагорба висотою 268 м н. р. м., який здіймається над правим берегом широкої заплави р. Раків. Виявлено пластинчастий фрагмент крем'яного серпа та численні уламки ліпної кераміки культури лійчастого посуду; фрагменти ліпної кераміки I–II ст., та кружального посуду другої половини XVI ст.

Підводячи підсумки проведених досліджень, слід відзначити наступні аспекти. У світлі виявлених матеріалів межиріччя Вишні і Ракова виступає як дуже вигідний терен, уподобаний для освоєння населенням культури лійчастого посуду, яке заснувало тут 23 поселення. Найменш придатною для заселення дана ділянка Сянсько-Дністровської височини виявилася в епоху бронзи (8 поселень) і раннього заліза (4 поселення). Натомість різко зросло зацікавлення цією зоною в період римських впливів, коли постало 21 поселення. Подібна тенденція зберігалася також і в епоху раннього середньовіччя (18 поселень).

Окремо належить обумовити відкриття поселень пізнього середньовіччя і нової доби. На сьогоднішній день на обстежуваній території існує 8 сіл (Бар, Добряни, Довгомостиська, Дмитровичі, Заріччя, Кути, Милятин, Путятичі). В результаті археологічної розвідки виявлено 44 пам'ятки пізньосередньовічного часу і нової доби, дані про які відсутні у писемних джерелах. В цих умовах археологічний матеріал виступає як винятково важливе джерело для пізнання історії заселення Прикарпаття впродовж XIV–XVIII ст.

ЛІТЕРАТУРА

Гупало В., Булик Н.

2006 Розвідкові роботи в басейні р. Вишні // МДАПВ. – Львів. – Вип. 10. – С.247–251.

Історія міст...

1968 Історія міст і сіл УРСР: Львівська область. – Київ.

Vira HUPALO

SURVEYS BETWEEN VYSHNIA AND RAKOVA RIVERS IN SUB-CARPATHIAN REGION

The paper is dedicated to the results of surveys on territory between Vyshnia and Rakova rivers in Sub-Carpathian region. During the complete investigation of the area about 16 sq km 34 new archaeological sites were discovered. They were dated back to the periods from Neolithic to Late Middle Ages.